

УДК 332.021.8

Ліба Н.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу
Мукачівського державного університету

ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ЦІЛЕЙ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті окреслено алгоритм формування основних цілей регіональної промислової політики. Розкрито технологію цілепокладання SMART, яка передбачає формування цілей економічної політики на основі принципів (точність, конкретність, вимірність, досяжність, значимість, обмеженість у часі). Запропоновано концептуальні підходи до формування ефективної регіональної промислової політики.

Ключові слова: ціль, принципи, регіональна промислова політика, концептуальний підхід.

Ліба Н.С. ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВНЫХ ЦЕЛЕЙ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПОЛИТИКИ

В статье очерчен алгоритм формирования основных целей региональной промышленной политики. Раскрыта технология постановки цели SMART, которая предусматривает формирование целей экономической политики на основе принципов (точность, конкретность, измеримость, достигаемость, значимость, ограниченность во времени). Предложены концептуальные подходы до формирования эффективной региональной промышленной политики.

Ключевые слова: цель, принципы, региональная промышленная политика, концептуальный подход.

Liba N.S. FORMING OF PRIMARY PURPOSES OF REGIONAL INDUSTRIAL POLITICS

The algorithm of forming of primary purposes of regional industrial politics is outlined in the article. Technology of целепокладання of SMART is exposed, that envisages forming of aims of economic politics on the basis of principles (exactness, specification; measurability; reach; meaningfulness; limit nature is in time). Conceptual approaches are offered to forming of effective regional industrial politics.

Keywords: aim, principles, regional industrial politics, conceptual approach.

Постановка проблеми. Зміщення акцентів державної політики з централізованого управління на регіональний рівень, яке супроводжується передачею владних повноважень органам місцевого самоврядування та органам регіонального управління, відкриває широкі можливості для забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України. Така ситуація вимагає розробки нових концептуальних положень регіональної політики, визначення її мети, засобів та принципів реалізації, залучення нових методів дослідження особливостей регіонального розвитку [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування теоретично-прикладних основ промислової політики здійснили такі вчені: А. Амоша, З. Варналій, В. Геєць, Б. Данилишин, М. Долішній, А. Мельник, І. Михасюк, Б. Лавровський, В. Лексин, І. Лукінов, С. Писаренко, В. Поповкін, С. Романюк, А. Чистобаєв, М. Чумаченко та ін.

Проте, віддаючи належне попереднім науковим здобуткам у цьому напрямі, слід вказати і на те, що питання формування цілей економічної політики є мало дослідженим.

Мета статті полягає в дослідженні і науковому обґрунтуванні основних цілей регіональної промислової політики та концептуальних підходів до формування ефективної регіональної промислової політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обов'язковим аспектом формування ефективної регіональної промислової політики є чітке обґрунтування цілей розвитку регіону та їх специфіки з урахуванням особливостей поточного стану та перспектив розвитку промислового комплексу регіону.

Зміст поняття «ціль» або «мета» частіше всього означає досягнення певного стану в майбутньому, який бажано або необхідно досягти. У довідковій літературі мета асоціюється з «...бажаною кінцевою точкою процесу, як правило дії людини. З досягненням мети пов'язаний успіх проекту, або важливої роботи» [1].

З позицій формування цілей економічної політики, кінцевою метою трансформаційних процесів

повинно бути забезпечення системи економічних інтересів, які виникають внаслідок зміни внутрішнього та зовнішнього середовища об'єкту впливу.

Цілі регіональної промислової політики передбачають здійснення певних трансформаційних процесів зі специфічним об'єктом – промисловим комплексом регіону. З цих позицій чітко окреслюються окремі закономірності постановки цілей:

- залежність сформованої мети від стадії розвитку об'єкту – цілі регіональної промислової політики повинні корегуватися в процесі якісних та кількісних змін, які відбуваються в об'єкті управління;

- необхідність попереднього ґрунтовного аналізу поточного стану промислового комплексу регіону та формулювання чіткого уявлення про бажаний стан із урахуванням потенційних можливостей його розвитку;

- постановка єдиної узагальнюючої мети з подальшою її структуризацією (декомпозицією). Дотримання зазначеної послідовності забезпечує досягнення єдиного розуміння поставленої мети всіма учасниками процесу як на початковому, так і на всіх наступних етапах. Під час опису цілей регіональної промислової політики доцільною є конкретизація стратегічних цілей через сукупність якісних і кількісних поточних характеристик – цільових установок, цільових нормативів і цільових показників;

- вторинність цілей промислової політики з позицій цілей соціально-економічного розвитку території. Розвиток промислового комплексу регіону є потужним джерелом фінансових і інших ресурсів регіону, але його напрями та тенденції розвитку повинні вкладатися в схему загального розвитку регіону та відповідати прийнятному в країні курсу на побудову соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Таким чином, цілі регіональної промислової політики можна визначити як передбачувані (прогнозовані) результати розвитку промислового комплексу регіону, які формуються в межах загальної стратегії розвитку як регіону, так і національної економіки загалом.

Цілі регіональної промислової політики можуть носити як оперативний (короткостроковий, тактичний), так і стратегічний характер. А це означає, що заходи регулювання повинні бути спрямовані на вирішення не тільки наявних, але і прогнозованих проблем соціально-економічного розвитку регіону, шляхом пошуку варіантів недопущення або вирішення проблем розвитку промислового комплексу регіону.

Основною особливістю формування цілей промислової політики регіону є необхідність їх узгодження з напрямками та етапами промислової політики на рівні національної економіки. В умовах централізованих принципів розподілу економічних ресурсів визначення напрямів промислової політики здійснюється на макроекономічному рівні, з подальшим уточненням на рівні регіону. Подібні підходи до створення та використання економічних ресурсів для стимулювання розвитку промислового комплексу досить часто не відповідають критеріям оптимальності та результативності і не забезпечують підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств промислового комплексу.

Сформульовані закономірності дозволяють окреслити алгоритм формування основних цілей регіональної промислової політики так (рис. 1.):

Одним із сучасних підходів щодо формування цілей економічної політики, зокрема і спрямованої на розвиток промислового комплексу є застосування технології SMART (СМАРТ). Технологія цілепокладання SMART передбачає формування цілей економічної політики на основі таких принципів [5]:

1. Specific (точність, конкретність) – з метою збільшення ймовірності досягнення цілей повинні бути чітко та точно сформульовані. Основний критерій: одна мета – один результат. Якщо в процесі формулювання основної цілі економічної політики необхідним є досягнення, поступове або одночасне, декількох цілей, доцільним є обґрунтування результатів, які бажано досягти в межах кожної з них.

2. Measurable (вимірність) – на етапі формулювання цілей економічної політики необхідно чітко встановити критерії для вимірювання процесу досягнення цілей.

3. Achievable (досяжність) – цілі, відповідно до технології SMART, повинні бути досяжні та реалістичні. З позицій економічної політики основними параметрами такого критерію є наявність та доступність необхідних економічних ресурсів.

4. Relevant (значимість) – сформульована ціль повинна бути вагомюю з позиції участі в досягненні основної цілі економічної політики – забезпечення економічного розвитку.

5. Time bound (обмеженість у часі) – сформульовані цілі повинні бути обмеженими в терміні. Часові межі повинні бути визначені з урахуванням можливості досягнення зазначеної цілі у встановлений термін.

Узагальнюючи сформульовані принципи, можна зазначити, що система постановки цілей SMART дозволяє ще на етапі формулювання цілей уточнити всі її параметри, встановити терміни, визначити наявність та достатність ресурсів, встановити для всіх учасників процесу чіткі, зрозумілі та обґрунтовані завдання.

У сучасних умовах погли-

блення інтеграційних процесів в українській економіці, переходу до принципів децентралізації формування та розподілу фінансових ресурсів усе більшого значення набуває необхідність вивчення та використання світового досвіду в організації промислової політики. Зокрема, доцільним є врахування основних принципів побудови промислової політики країн Європейського Союзу (далі – ЄС).

На початковому етапі становлення ЄС пріоритетною метою промислової політики декларувалось збереження промислових структур усіх країн-учасників Співтовариства [3]. З роками акценти зміщувались у бік забезпечення відповідних умов для сумлінної конкуренції.

Сьогодні основною метою промислової політики Європейського Союзу є підвищення рівня конкурентоспроможності, а інструменти регуляторного впливу спрямовані на створення конкурентних умов функціонування підприємств промислового комплексу. Окрема група заходів спрямована на оцінювання впливу великих угод на економіку та аналіз ефективності діяльності підприємств промислового комплексу [2].

Загальна концепція європейської промислової політики може бути окреслена за такими принципами [3]:

- промислова політика є лише компонентом загальної політики соціально-економічного розвитку Європейського Союзу й обов'язково враховує задекларовані параметри політики охорони довкілля, соціального розвитку тощо;

- в основу промислової політики закладено сприяння міжнародній промисловій співпраці та забезпечення доступу промислових підприємств до зовнішніх ринків на принципах вільної конкуренції;

- зорієнтованість промислової політики на сприяння адаптаційним змінам на підприємстві в умовах еволюційних або революційних змін у промисловому секторі, сприяння послідовному пристосуванню до змін у промисловості;

- сприяння кращому використанню інноваційного потенціалу промислового комплексу, проведенню досліджень і технологічного розвитку;

- чітке виділення таких основних векторів у промисловій політиці: стимулювання конкуренції між підприємствами промислового комплексу, заходи антимонопольного регулювання, стимулювання та підтримка розвитку підприємств малого та середнього бізнесу, заходи фінансової та інших видів підтримки промислових підприємств що знаходяться на стадії кризи.

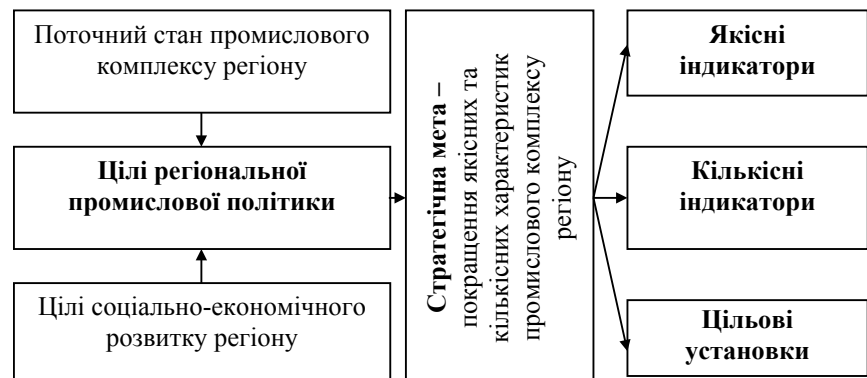

Рис. 1. Алгоритм формування основних цілей та стратегічної мети регіональної промислової політики

Джерело: розробка автора

Окреслені принципи є доречними і в умовах реформування регіональної промислової політики. Її зорієнтованість на комплексне вирішення проблем регіонального розвитку, узгодження інструментів різних форм управління, покращення конкурентного середовища та інноваційна спрямованість спроможні виступити активним чинником розвитку економіки регіонів.

Заслужовує на увагу розподіл заходів промислової політики на дві умовні категорії:

– заходи, які не спрямовані безпосередньо на характеристики промислового комплексу, проте опосередковано забезпечують його розвиток (інструменти політики макро- і мезоекономічної стабілізації, грошово-кредитної та фінансової політики, зовнішньоекономічної та екологічної політики тощо);

– заходи промислової політики, які спрямовані на покращення якісних та кількісних характеристик розвитку промислового комплексу.

В умовах загальної макроекономічної дестабілізації, розбалансування фінансових та грошових відносин застосування заходів лише другої категорії не забезпечить позитивних змін та не сприятиме покращенню параметрів розвитку як промислового комплексу, так і економічної системи регіону загалом. Стимулюючим заходом повинні передувати заходи спрямовані на стабілізацію економічних процесів та відносин.

Застосування наведених вище підходів до розробки та впровадження промислової політики як на рівні укрупненої економічної системи (Європейський Союз, національна економіка), так і на рівні окремого регіону, передбачає відхід від наявних секторальних принципів формування промислової політики.

Секторальна промислова політика передбачає спрямування основних регуляторних заходів на подолання проблем розвитку окремої галузі або групи споріднених галузей (наприклад, розвиток галузей видобувної промисловості). Її заходи, спрямовані по вертикалі, здебільшого зорієнтовані на короткострокове вирішення проблем в одному секторі або сфері діяльності.

Позитивним аспектом заходів секторальної промислової політики є можливість урахування особливостей розвитку окремого сектору або галузі регіональної економіки. Алгоритм її побудови передбачає ґрунтовний аналіз поточної ситуації, врахування особливостей нормативно-правового, організаційно-економічного та соціального функціонування окремого сектору та розробка певних «послаблень» або «покращень» у його функціонуванні. Також заходи секторальної промислової політики пов'язані з перерозподілом фінансових ресурсів регіону за галузевим або секторальним принципом.

Перераховані заходи призводять до порушення принципів вільної конкуренції та створення неконкурентних, «парникових» умов розвитку окремих галузей регіону. Досить часто надані преференції не відповідають критерію ефективності та формуються під впливом адміністративного тиску.

Наступний вид промислової політики, який застосовують у Європейському Союзі, пов'язаний із її формуванням за горизонтальним принципом. Заходи промислової політики спрямовані на рівномірний та конкурентний розвиток усіх секторів, галузей та сфер діяльності на рівні регіону, в обставинах виходу економіки з кризи, коли починає відновлюватися

Рис. 2. Концептуальні підходи до формування ефективної регіональної промислової політики

Джерело: розробка автора

нормальний процес розширеного суспільного відтворення і з'являються перші можливості реального нагромадження. Метою регуляторного впливу є створення відповідної та ефективної нормативно-правової бази для економічної діяльності, стимулювання розвитку організаційних структур промислового комплексу регіону, оптимізація фінансових, грошово-кредитних та інституційних відносин.

Конкурентоспроможність промислового сектору залежить від політики, яка здійснюється в таких сферах як внутрішній ринок, освіта, торгівля, інноваційна діяльність, соціальна сфера та зайнятість, охорона здоров'я, екологія. Головною задачею промислової політики на сьогодні є координація, акумулювання та максимізація результатів за всіма перерахованими вище напрямками.

Горизонтальний принцип організації промислової політики передбачає концентрації уваги органів управління на напрямках, які суттєво впливають на конкурентоспроможність промислового сектору регіону: науку, освіту, інновації, підприємницька діяльність [6].

Доцільність застосування горизонтального принципу формування регіональної промислової політики обґрунтовується такими двома обставинами:

- сьогодні надзвичайно складно говорити про конкурентну переваги регіональної економіки в галузевому розрізі. Тільки практика економічної діяльності в довгостроковій перспективі покаже, які сектори або галузі спроможні витримати тиск зовнішнього конкурентного середовища та гідно конкурувати з провідними світовими виробниками;

- заходи промислової політики повинні бути спрямовані на: прискорення необхідних структурних зрушень з урахуванням специфіки розвитку регіонів; зменшення залежності їх економіки від кон'юнктури світового ринку енергоносіїв; формування сприятливого підприємницького й інвестиційного клімату; вирішення екологічних проблем. Подібна різноманітність заходів унеможлиблює їх застосування лише в межах однієї галузі, а потребує комплексного підходу до регулювання економічних процесів на рівні регіону.

Узагальнюючи окреслені концептуальні підходи до формування регіональної промислової політики, їх можна відобразити як органічне поєднання цілей, принципів та підходів до формування регіональної промислової політики (рис. 2.).

До основних пріоритетів формування регіональної промислової політики можна віднести їх зорієнтованість на:

- поступове заміщення імпорту;
- розширення експорту;
- відновлення відтворювального процесу та формування промислового потенціалу;
- інноваційну політику структурну перебудову та стимулювання розвитку переробної промисловості.

Одним із вагомих напрямів підвищення конкурентоздатності промислового сектору регіону є його переорієнтація на виробництво товарів, що конкурують із імпортом.

Імпортозаміщуюча політика розглядається як напрям промислової політики, спрямований на зменшення потреби регіональної економіки в імпорті певних видів промислової продукції завдяки збільшенню частки виробництва та реалізації на внутрішньому регіональному ринку аналогічної за своїми властивостями продукції.

На рівні кожного регіону, навіть найбільш депресивного, можна виділити декілька галузей, що орієн-

тують свою діяльність на експорт. Експортно-орієнтована промислова політика відображає орієнтацію промислового комплексу регіону на виробництво тих видів промислової продукції, які регіон експортує. За таких умов розвиток експортно-орієнтованих галузей є основою експортрозширюючого зростання економіки регіону. Результативність експортно-орієнтованої промислової політики переважно залежить від кон'юнктури світової економіки, від ситуації на зовнішніх ринках, на які зорієнтовані певні економіки регіону.

Підвищення економічної самостійності регіонів привернуло увагу до питань диспропорцій у відтворювальних процесах на рівні регіону. Політика орієнтована на відновлення відтворювального процесу та формування промислового потенціалу полягає у використанні економічних ресурсів регіону в тих галузях промисловості, які забезпечують розширене відтворення та створюють можливості для забезпечення розвитку економіки регіону в майбутньому.

Безперечно, основою довгострокового розвитку економіки регіону є його промисловий потенціал, який створюється і зміцнюється шляхом регіонального інвестування. Промисловий потенціал формує інвестиційну привабливість промислового комплексу регіону та економічні можливості реалізації регіональних інвестиційних проєктів. Недопущення погіршення промислового потенціалу регіону та стимулювання відтворювальних процесів є основою такого напрямку регіональної промислової політики.

Наступний концептуальний підхід – це інноваційна політика структурної перебудови та стимулювання розвитку промисловості. Структурна перебудова у промислому комплексі регіону передбачає його орієнтування на розвиток наукомістких і високотехнологічних виробництв, впровадження науково-технічних розробок, стимулювання розширеного відтворення на основі впровадження сучасних методів організації праці.

Насичення внутрішнього ринку висококонкурентною промисловою продукцією є можливим лише за умови запровадження ефективних заходів інвестиційної, зовнішньоекономічної та фінансової політики, вироблення чіткої інноваційної стратегії розвитку регіону, формування комплексу інфраструктури з використанням новітніх комунікацій та інформаційних технологій.

Створення конкурентоспроможного промислового сектору, здатного не тільки забезпечити максимальне задоволення потреб регіону у промисловій продукції, а й в умовах глобалізації забезпечити перетворення української економіки в потужну високотехнологічну систему, реалізується через ефективну регіональну промислову політику. Визначення її етапів, формулювання цілей та регуляторних заходів повинні відбуватися в контексті розробки Концепції промислової політики України, ґрунтуватися на правовій основі державної промислової політики, але враховувати специфіку внутрішнього та зовнішнього середовища регіону.

Критерій оптимальності під час розробки заходів регіональної промислової політики є надзвичайно складним для визначення. Основною метою стратегічних та тактичних регуляторних заходів на всіх рівнях управління визначається забезпечення динамічного розвитку промислового сектору регіону та на його фоні побудова конкурентоспроможного промислового сектору України. Проте оптимальний розвиток передбачає не тільки зростання кількісних параметрів розвитку, а й забезпечення якісних змін

у структурі промислового комплексу на основі глибоких інноваційних процесів, які спроможні забезпечити довгостроковий розвиток промисловості регіону.

Висновки. Отже, цілі регіональної промислової політики можна визначити як передбачувані (прогнозовані) результати розвитку промислового комплексу регіону, які формуються в межах загальної стратегії розвитку як регіону, так і національної економіки загалом.

Тенденції розвитку регіонів України обумовлюють необхідність формування регіональної промислової політики за горизонтальним принципом. Цей принцип передбачає спрямування заходів промислової політики на рівномірний та конкурентний розвиток усіх секторів, галузей та сфер діяльності на рівні регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / Уклад. іголов. ред. В. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Завьялов Е. Промышленная политика ЕС [Электронный ресурс] / Е. Завьялов // Мировое и национальное хозяйство. – 2007. – № 3. – Режим доступа : http://www.mirec.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=44.
3. Промислова політика : порівняльно-правове дослідження / Міністерство юстиції України. Державний департамент з питань адаптації законодавства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.old.minjust.gov.ua/file/23505>.
4. Сімків Л. Особливості формування регіональної політики України в період трансформаційних перетворень / Л. Сімків // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Серія : економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – 2014. – № 1(9). – С. 96–102.
5. Схема (система) SMART. Технология постановки целей [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mental-skills.ru/dict/smart/>.
6. Шеремет Т. Особенности промышленной политики ЕС [Электронный ресурс] / Т. Шеремет, Д. Гулько. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Economics/31454.doc.htm.